

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ת"

!!! לזכות הצלתו של החיל החטוף נלעד בן אביבה שליט !!!

מסכת שבועות - דף יח

מצאנו בהלכות חנוכה לרבנו ישחק סגי נהור בנו או ננו של הראב"ד שכתב, ומ"ש רד"ל (שבת כג, ב) הזהיר בנר חנוכה היין ליה בנים זכרים שיהיו ת"ח. והרי כו"ע מדליקין נרות חנוכה ואין כולם ולא רובם זוכין לבנים זכרים ושהיו ת"ח. אין לתמוה מזה שהאמת הוא חכמים הם אמת ודבריהם אמת וכפי מה שכל העולם מדליקין נרות חנוכה שרובא דרובא יוצאים ידי חובתן אבל מיעוטא דמיעוטא זהירין להדליק כפי כל פרטי המצות והדיקדוקים. שהזהיר בהדלקתן בכל פרטיה ודיקדוקיה יקנה וישיג בכח המצוה ובסוגלתה בנים זכרים ת"ח.

אמר אבי בשם רב חייא בר רב, שימש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי, **חייב להמתין** שיפסק הקישוי, **אם פירש מיד** חייב ב' חטאות על שגגתו, על היותו עם הטמאה מזמן שנטמאה עד שיצא, ועל היציאה בקישוי (מבאר בראשונים שכל שהיה מרגע הטמאה מוגדרת כניסה באיסור, ונקרא על שם הכניסה משום שהוא עיקר האיסור. ע"י ברשב"א, ר"י מיגאש, רש"י יבמות לד, א ועוד). **וכן אמר רבא** בשם רב שמואל בר שבא בשם ר"ה. **זן רבה באיזה אופן** מדובר שמתחייב ב' חטאות, אם הזמן הוא **סמוך לווסתה**, ומדובר **בתלמיד חכם**, יש לחייבו על הכניסה שהוא חשב שיוכל לבעול ולפרוש קודם שתראה, יש כאן שוגג ולא מזיד או אונס, אבל על הפרישה הוא מוגדר כמזיד, שנת"ח צריך לדעת את ההלכה של אמרה לו טמאה אני, ויתכן ולא יפרש מיד. **ואם מדובר בעם הארץ**, הרי זה ב' לאווים בהעלם אחד. ואם מדובר **שאינו סמוך לווסתה**, **בת"ח** אין לחייבו כלל, על הכניסה הוא אונס, ועל הפרישה מזיד. **ואם מדובר בעם הארץ** יש לחייבו אחד על הפרישה בלבד.

אלא ביאר רבא, מדובר בסמוך לווסתה ויודע שצריך לפרוש סמוך לווסתה ואינו אונס אל ששוגג ומתחייב חטאת, ולא ידע את ההלכה של פרישה בלא קישוי, ולכך זה שגגה. **ואמר רבא** יש משניות על החיובים האמורים, **על הפרישה** מבואר במשנה בנדה, שימש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב. **ואמר** במשנה לגבי הכניסה, נמצא על שלו טמאים וחייבים קרבן, **כלומר** יש הלכה של בדיקות קודם תשמיש ואחר תשמיש, **ומבואר במשנה** שאם בדקו לאחר תשמיש ונמצא על המטלית שלו דם, זה מוכיח שראתה בעת התשמיש או קודם שבודאי בא על הנדה, א"כ הם חייבים קרבן כדי ביאת נדה בשוגג, **והבינה הנמי** שמדובר בסמוך לווסתה, והחיוב על הכניסה.

אמר רב אדא בר מתנה לרבא, אין להוכיח ממשנה זו, כיון שניתן **להעמיד על הפרישה**, ונכתב שוב ללמד את ההבדל בין נמצא הדם על שלו לעל שלה, **שכאשר** נמצא הדם על שלה הם פטורים מקרבן שהרי יתכן וראתה לאחר תשמיש, והם טמאים רק מספק, **משא"כ** באופן שנמצא על שלו הדבר ברור.

דחה רבנא, שלא ניתן להעמיד על "פרישה" **שהרי לשון המשנה** "נמצא" ולגבי פרישה זה כבר ידועה שהיא נטמאה. **אמר רבא לרב אדא**, תשמע מה שרבינא רבך העמיד וא"כ יש ראייה ממשנה על חוב כניסה. **וביאר רבא לרב אדא**, מה שלמדו בברייתא על משנה זו "זו היא מצות עשה שבגדה שחייבים עליה" שאם כאמור הכוונה על כניסה, הרי זה לא תעשה" שלא יבעול, ולא "עשה" **אלא** לו שיש הוספה במשנה שמתחייסת לפרישה ושם הכוונה עשה שלא יפרוש מיד.

כמבואר שאסור לפרוש מיד אם אמרה לו נטמאתי בזמן תשמיש, **ביאר רב הונא בשם רבא**, נותץ עשר ציפוריו בקרקע ונשען עליהם ולא דש עד שימות הקישוי, **וחתי** טובתו ואשריו. **רבא הוכיח** שמשמש בעריות בלא קישוי פטור, שאם חייב מדוע באמרה לו נטמאתי שאמרו שפורש לאחר שימות האבר אין הוא חייב, **ואם תאמר** שאין לחייבו משום שהוא אונס, הרי אף הפורש מיד הוא אונס ואין לחייבו, **בהכרח** אינו מחמת אונס אלא מחמת משמש ממש בעריות, פטור. **דחה אביי**, אינו מתחייב מצד שהוא אונס (והגמי מבאר בהמשך כחמת קושיית מהר"ל בדיון בין להבדלה, ע"י עונות על הדף פסחים קג שהארנו לגבי הבדלה על הפת, מתי ניתן לעשות כזה דבר אם בכלל. וע"י בהגדרת יין לקידוש והבדלה מש"כ לעיל דף יג בהבדל בין יו"כ לשבת בקידוש היום).

מבאר מהר"ל, הפורש מאשטו סמוך לווסתה עושה פרישה והבדלה בין דבר לדבר, כי ראוי שהיה הבדל בין תומאה ובין הטהרה, לפרט תומאה כמו זאת שהיא וסת האשה שמא תראה דם בשעת תשמיש. ולפיכך הפורש מאשטו סמוך לווסתה עושה הבדל כמו שראוי להבדיל, ולפיכך היין לו בנים זכרים. כי הזכר נמשל כצורה בכל מקום, והצורה הוא שמבדיל בין צורה לצורה, כי אין הבדל בין דבר לדבר מצד החומר רק מצד הצורה בלבד, שמצד הצורה יוכר הדבר מה שהוא. (בזה מבאר מהר"ל שאין אשה לב' אנשים, כיון שכל אחד הוא צורה. אבל ב' נשים מותרות לאדם אחד, באשר הם החומר לאותו צורה והשלמה).

לדעת ריב"ל יזכה לבנים הראויים להוראה, היינו שיהיה לבנים מעלת שכל של הוראה, אשר השכל מבדיל בין דבר לדבר, וכמו שאמרו חכמים (ברכות לג, א) למה קבעו הבדלה בחונן הדעת מפני שע"י הדעת מבדיל בין צורה לצורה, כי אין אחר כאשר הוא מבדיל בין דבר לדבר דהיינו בין הטומאה ובין הטהרה שראוי להבדיל, יהיו לו בנים בעלי שכל אשר בשכל שלהם יהיו מבדילים בין דבר לדבר ומורים.

ואמר ר' יוחנן המבדיל על היין במוצאי שבתות היין לבנים זכרים, הוא הטעם אשר אמרנו, כי מפני שהוא מבדיל בין הקודש ובין החול שדבר זה הוא הבדלה, ראוי שיהיה לו בנים זכרים אשר זכר יש לו מדריגה הצורה, אשר הצורה מבדיל בין דבר לדבר כמו שהתבאר כי ע"י הצורה יוכר הדבר ויש הבדל בינו ובין דבר אחר. וכן כמבואר בריב"ל לגבי הוראה.

אמנם גם שאמר המבדיל על היין דוקא, וזה כי הבדלה ראוי שתהיה על היין דוקא, מפני כי היין יוצא ונבדל מן הענב, וגם בתוך הענב יין מפקד פקיד תוך הענב ונבדל מן גוף הענב, ולכך ראוי היין להבדלה יותר. וכמו שהשבת נבדל מן החול שאינו קדוש, כך היין שהוא דק נבדל מן גוף הענב שהוא גס והוא גשמי יותר, ולפיכך אמרו המבדיל על היין במוצאי שבת, שזהו הבדלה גמורה, ולכך היין לו בנים זכרים שהזכר הוא צורה נחשב שכל צורה בה הבדלה וכן בנים ראויים להוראה.

סגולה לזכרים
כמבואר בגמ' נאמרו כמה סגולות לבנים זכרים, לפרוש סמוך לווסתה. להבדיל על היין במוצ"ש. לקדש עצמו בשעת תשמיש.
אמרו בשלהי מסכת נדה (ע, ב סוף העמוד) מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ואמר להם ישא אשה והוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש, אמרו הרבה עשו כן אלה העויל, אלא יבקש רחמים ממי שהבנים שלו שנאמר ונהג נחלת ד' בנים שזכר פרי הבטן. בחז"ס ביאר שהנחשט שם בסוגיא ששאלוהו מה יתעורר האדם מעצמו לעשות כדי לזכות בדברים הללו, ואמר להם את חלק ההשתדלות וסיים דבריו "יבקש רחמים", שהכל תלוי בתפילה.

עיונים על הדף

סגולה לבנים זכרים - יין להבדלה.

מבואר בגמ' כמה וכמה סגולות להיין לו בנים זכרים, בין הדברים אמר רבי חייא בר אבא בשם ריו"ח, כל המבדיל על היין במוצ"ש יהיו לו בנים זכרים, שנאמר "להבדיל בין הקודש ובין החול" ונאמר "להבדיל בין הטמא לטהור" ונסמך "לאשה כי תזרעי", וע"ז כאמור אמר ריב"ל שיהיו ראויים להוראה. מהר"ל בעומק דבריו מבאר את הדברים ומקדים כמה קושיות, ועוד לפני נוסה להקדים יסוד מוסדותיו של המהר"ל בבאר הגולה (באר חמישי) בקצרה נכתב אף בחידושי אגדה לטוטה, וזהו יסודו שבונה אף בסוגיא שלנו, בתוספת נופך כפי שיובא להלן.

כידוע איש ואשה הם קומת ה"אדם" השלם, ו"דבק באשטו והיו לבשר אחד", בכמה מקומות הגדרת המהר"ל שבכל דבר בבריאה יש זכר ונקיבה, הזכר הוא "צורה" לנקיבה, ולקרב ללשוננו הכוונה השלמת התמונה וצירוף החומר לאחד ויחיד, והמהר"ל עצמו מבאר באחד המקומות שהשווה בחז"ל הפה המדבר לראש הגויה, ששיניהם הם הגדרת ה"צורה" שכשם שהפה המדבר הוא סוף השכל, ולאחר שאדם שחשב מה לומר ואיך לומר ומדוע צריך לומר וכו', הכל נעשה במחשבה, אבל היציאה מהכח אל הפועל זה ע"י הפה, נמצא שהפה הוא ה"צורה" של כל כלי המחשבה, על זה הדרך האיש הוא צורה לאשה, אין הבדל בחומרת הגוף בין האיש לאשה, אלא שכך זרה חוכמתו יתברך שהאיש הוא צורה לאשה וההשלמה של "אדם" היא דווקא ע"י אשתו (נכתב ע"י הגנת הכותב, יוש לעיני במקורות לעיל).

מעתה שואל המהר"ל בסוגיא שלנו, א. אמנם הביאו פסוק על סמיכות הענין בין פרישה מהאשה סמוך לווסתה והסגולה לבנים זכרים, אבל צריך להבין מה ענין זה לזה, ב. מה הענין להוראה. ג. כאשר מבדיל על היין שיהיה לו בנים זכרים או בנים ראויים להוראה, מה הקשר בין הדברים. ד. באיזה מקום נרמז שחייבים לעשות הבדלה על היין. ה. אם באמת נרמז שיאמרו הבדלה ומחילא נדע שיעשה על היין. (לגבי קושיית מהר"ל בדיון יין להבדלה, ע"י עונות על הדף פסחים קג שהארנו לגבי הבדלה על הפת, מתי ניתן לעשות כזה דבר אם בכלל. וע"י בהגדרת יין לקידוש והבדלה מש"כ לעיל דף יג בהבדל בין יו"כ לשבת בקידוש היום).

מבאר מהר"ל, הפורש מאשטו סמוך לווסתה עושה פרישה והבדלה בין דבר לדבר, כי ראוי שהיה הבדל בין תומאה ובין הטהרה, לפרט תומאה כמו זאת שהיא וסת האשה שמא תראה דם בשעת תשמיש. ולפיכך הפורש מאשטו סמוך לווסתה עושה הבדל כמו שראוי להבדיל, ולפיכך היין לו בנים זכרים. כי הזכר נמשל כצורה בכל מקום, והצורה הוא שמבדיל בין צורה לצורה, כי אין הבדל בין דבר לדבר מצד החומר רק מצד הצורה בלבד, שמצד הצורה יוכר הדבר מה שהוא. (בזה מבאר מהר"ל שאין אשה לב' אנשים, כיון שכל אחד הוא צורה. אבל ב' נשים מותרות לאדם אחד, באשר הם החומר לאותו צורה והשלמה).

לדעת ריב"ל יזכה לבנים הראויים להוראה, היינו שיהיה לבנים מעלת שכל של הוראה, אשר השכל מבדיל בין דבר לדבר, וכמו שאמרו חכמים (ברכות לג, א) למה קבעו הבדלה בחונן הדעת מפני שע"י הדעת מבדיל בין צורה לצורה, כי אין אחר כאשר הוא מבדיל בין דבר לדבר דהיינו בין הטומאה ובין הטהרה שראוי להבדיל, יהיו לו בנים בעלי שכל אשר בשכל שלהם יהיו מבדילים בין דבר לדבר ומורים.

ואמר ר' יוחנן המבדיל על היין במוצאי שבתות היין לבנים זכרים, הוא הטעם אשר אמרנו, כי מפני שהוא מבדיל בין הקודש ובין החול שדבר זה הוא הבדלה, ראוי שיהיה לו בנים זכרים אשר זכר יש לו מדריגה הצורה, אשר הצורה מבדיל בין דבר לדבר כמו שהתבאר כי ע"י הצורה יוכר הדבר ויש הבדל בינו ובין דבר אחר. וכן כמבואר בריב"ל לגבי הוראה.

אמנם גם שאמר המבדיל על היין דוקא, וזה כי הבדלה ראוי שתהיה על היין דוקא, מפני כי היין יוצא ונבדל מן הענב, וגם בתוך הענב יין מפקד פקיד תוך הענב ונבדל מן גוף הענב, ולכך ראוי היין להבדלה יותר. וכמו שהשבת נבדל מן החול שאינו קדוש, כך היין שהוא דק נבדל מן גוף הענב שהוא גס והוא גשמי יותר, ולפיכך אמרו המבדיל על היין במוצאי שבת, שזהו הבדלה גמורה, ולכך היין לו בנים זכרים שהזכר הוא צורה נחשב שכל צורה בה הבדלה וכן בנים ראויים להוראה.

סגולה לזכרים
כמבואר בגמ' נאמרו כמה סגולות לבנים זכרים, לפרוש סמוך לווסתה. להבדיל על היין במוצ"ש. לקדש עצמו בשעת תשמיש.
אמרו בשלהי מסכת נדה (ע, ב סוף העמוד) מה יעשה אדם ויהיו לו בנים זכרים ואמר להם ישא אשה והוגנת לו ויקדש עצמו בשעת תשמיש, אמרו הרבה עשו כן אלה העויל, אלא יבקש רחמים ממי שהבנים שלו שנאמר ונהג נחלת ד' בנים שזכר פרי הבטן. בחז"ס ביאר שהנחשט שם בסוגיא ששאלוהו מה יתעורר האדם מעצמו לעשות כדי לזכות בדברים הללו, ואמר להם את חלק ההשתדלות וסיים דבריו "יבקש רחמים", שהכל תלוי בתפילה.